

Over Koninklijke Kentalis

www.kentalis.nl

Slechthorende en dove mensen kunnen bij Kentalis terecht voor onder andere onderzoek, diagnostiek, zorg, speciaal onderwijs en werkbegeleiding. Ook kunnen we slechthorende en dove studenten en hun docenten op school begeleiden. Deze ambulante begeleiding kan bestaan uit:

- Gesprekken met de student, zodat hij of zij beter leert omgaan met het gehoorverlies.
- Informatieoverdracht over gehoorverlies op school en bij de stageplek.
- Voorlichting/presentaties op maat voor het schoolteam.
- Ondersteuning bij het halen van de referentieniveaus Nederlandse taal, rekenen en vreemde talen.
- Ondersteuning en advisering bij de analyse van leerresultaten.
- Advies over aanpassingen van toetsen en examens
- Begeleiding naar en op de stageplek.
- Oplossingen bedenken voor didactische en sociaal-emotionele problemen.
- Psycho-educatie.

Wil je consultatie en advies aanvragen? Ga naar www.kentalis.nl/aanmelden-onderwijs.

'Ik heb geleerd dat het belangrijk is om goed te controleren of de student alles heeft begrepen. Investeren in een goede band helpt daar goed bij. Ik ben geïnspireerd door het doorzettingsvermogen van de slechthorende student die ik begeleid – daar kunnen veel studenten iets van leren!'

Richard den Ouden, docent Alfacollege, Groningen

'Ik moest eerst accepteren dat ik slechthorend ben. Nu weet ik dat ik terug kan vallen op iemand zoals mijn ambulant begeleider die veel van slechthorendheid afweet en die docenten en stagebegeleiders kan infomeren over mijn slechthorendheid.'

Nelleke van Lagen (18), mbo zorg en welzijn, tweede jaar

Handige websites

www.kentalis.nl/slechthorend-en-doof

Wat Kentalis kan betekenen voor mensen die slechthorend of doof zijn.

www.kentalis.nl/ervaringsverhalen

www.erbijhoren.nl

Praktische tips voor slechthorende en dove leerlingen en studenten.

www.ggzds.nl

Informatie over gespecialiseerde hulpverlening aan slechthorende en dove mensen.

www.simea.nl

Samenwerkingsorgaan instellingen voor (v)so aan slechthorende en dove kinderen en jongeren, je vindt hier onder andere een overzicht van afwijkingen en aanpassingen exameneisen.

www.nsdsk.nl

Stichting voor het dove en slechthorende kind.

www.shjong.nl

SH-Jong is er voor jongeren die slechthorend zijn, in de leeftijd van 12 t/m 30 jaar. Tijdens evenementen kunnen jongeren elkaar ontmoeten.

www.stichtinghoormij.nl

Website voor iedereen die geïnteresseerd is in het thema gehoorverlies.

'Ik heb aan het begin van het schooljaar tijdens een docentenvergadering verteld over mijn gehoorverlies aan al mijn docenten. De tolk en de ambulant begeleider waren er ook bij. Ik heb ze verteld wat voor mij fijn is en wat lastig is, en de docenten hebben vragen gesteld. De docenten vonden het stoer van mij dat ik dat had gedaan en dat vond ik eigenlijk ook wel.'

Harm Verhagen (20), mbo 4 fotografie, tweede jaar

Informatie en adviezen voor docenten

Slechthorende en dove jongeren in het mbo

Wat verstaan we onder slechthorend- of doofheid?

Wat je wel en niet hoort als je slechthorend of doof bent, is voor iedereen anders. Gehoorverlies wordt uitgedrukt in decibel (dB). Bij een verlies tot 30 dB spreken we van licht gehoorverlies, tussen de 30 en 60 dB van matig gehoorverlies en tussen de 60 en 90 dB van ernstig gehoorverlies. Van doofheid is sprake als er meer dan 90 dB gehoorverlies is aan het beste oor. In Nederland wonen, werken en leven ongeveer 30.000 dove mensen en vele slechthorenden.

Gevolgen voor het contact met anderen

Geluid kunnen waarnemen is een belangrijk aspect van onze communicatie en contacten met anderen. Geluid is informatie en jongeren die slechthorend of doof zijn, verwerken die informatie anders. Als de communicatie anders verloopt, kan dat gevolgen hebben voor de sociale contacten en het welbevinden van je student en voor het volgen van onderwijs.

Hulpmiddelen voor studenten

Er zijn voor slechthorende en dove studenten ondersteunende middelen om het onderwijs op een mbo te kunnen volgen, zoals de inzet van een doven- of schrijftolk of soloapparatuur. Als docent kun je deze jongeren ondersteunen door bijvoorbeeld duidelijk te spreken en te zorgen voor rust in de klas en duidelijke instructie.

'Door het dragen van gehoorapparaatjes heb ik veel onzekerheid gevoeld, maar uiteindelijk heeft het mij ook veel zekerheid gegeven. Zo durf ik meer aanwezig te zijn, omdat ik met apparaatjes meer versta dan zonder.'

Elenisia Papaioannou (17), mbo media en communicatie, tweede jaar

Acht onderwijsbehoeften van slechthorende en dove studenten

1. Gelijkwaardigheid en zelfstandigheid

'Ik wil graag eerst zelf ervaren wat ik lastig vind en waar ik tegenaan loop.'

Slechthorende of dove jongeren willen in de klas zichzelf kunnen zijn.

Het is van belang dat je aan het begin van het schooljaar informatie inwint, zodat je weet hoe je kunt omgaan met het gehoorverlies van de slechthorende of dove student. Daarnaast is het van meerwaarde dat de jongere zelf ook aangeeft wat belangrijk is. Daarmee voorkom je onwetendheid en onbegrip en ontstaat er juist vertrouwen. Slechthorende en dove jongeren willen vaak graag aangestuurd en ondersteund worden, maar ook eigen verantwoordelijkheid kunnen nemen.

2. Gehoord en gezien worden

'Normaal gesproken kiezen studenten zelf uit met wie ze contact willen maken; ik ben vaak afhankelijk van studenten die met mij willen praten.'

De communicatie met en van slechthorende en dove jongeren verloopt anders, bijvoorbeeld door de inzet van een tolk. De behoefte aan communicatie en contact is niet anders.

De student is waarschijnlijk goed in staat is om aan te geven waar de behoefte ligt. Als docent kun je er aan bijdragen dat de student zich gezien en gehoord voelt, bijvoorbeeld door onderlinge contacten te stimuleren en ondersteunende middelen (zie item 6) te gebruiken. De student heeft vanzelfsprekend de eerste verantwoordelijkheid als het gaat om de communicatie.

3. Sociaal-emotionele aspecten

'Ik wil niet altijd mijn tolk erbij in de pauzes!'

Gehoorverlies kan sociaal-emotionele problemen veroorzaken. Soms houdt een jongere zich stil, omdat hij of zij niet lastig wil zijn of wil opvallen.

Anderen zien het niet als je slechthorend of doof bent. Het is een onzichtbare beperking waar niet altijd rekening mee wordt gehouden. Het is voor slechthorende en dove studenten vaak moeilijk om deel te nemen aan een gesprek met meerdere personen. Dit kan leiden tot isolement en achterdocht: Waarom lacht iedereen? Waarover praten ze? Praten ze misschien over mij? Andere studenten kunnen de slechthorende of dove student zien als een buitenbeentje, bijvoorbeeld omdat hij/zij wat anders praat, hoortoestellen draagt of extra aandacht krijgt. Hierdoor zien we niet alleen teruggetrokken gedrag, maar juist ook opvallend gedrag. Als klas-sikale informatie niet wordt gevolgd dan kan de student afhaken en iets anders gaan doen. Juist ook omdat het lastig is om meerdere keren om herhaling te moeten vragen of aan te geven dat hij/zij het niet kan volgen.

'Regelmatig rondlopen door het klaslokaal past bij mijn stijl van lesgeven, maar een slechthorende of dove student kan dan geen gebruikmaken van spraakfzien. De lesstof ook via het bord aanbieden, is dus essentieel.'

Vincent Hoofd, docent ICT College, Nieuwegein

4. Informatieverwerking

'Bij het voorbereiden van een toets kom ik er pas achter dat ik informatie heb gemist.'

Het volgen van communicatie in de klas verloopt anders dan bij andere leerlingen en kost een slechthorende en dove student extra inspanning.

Het is voor een slechthorende of dove student niet goed mogelijk om aantekeningen te maken én naar de tolk of het mondbeeld van een docent te kijken. Houd er dus rekening mee dat de student zelf misschien geen aantekeningen kan maken en bespreek de mogelijkheden, zoals het delen van aantekeningen van medestudenten of zorgen voor een verkorte samenvatting van de les op papier. Het verwerken van informatie vraagt ook veel energie, doordat deze studenten de hele dag extra moeite moeten doen om alle informatie mee te krijgen. Hierdoor komt het regelmatig voor dat een student informatie gemist heeft, maar ook dat de student meer vermoeid is dan andere studenten.

5. Woordenschat en taalniveau

'Ik merk dat ik minder woorden ken dan anderen'

Houd waar mogelijk rekening met het taalniveau en de woordenschat van de student.

Door gehoorverlies en het missen van taal, is er vaak sprake van een verstoorde en/of vertraagde spraak- en taalontwikkeling. Een mbo-student heeft gemiddeld een woordenschat van ongeveer 20.000-30.000 woorden. Slechthorende en dove studenten moeten het vaak doen met ongeveer 3000-6000 woorden, waardoor hun teksten en zinnen niet altijd goed begrepen worden. Veel slechthorende en dove studenten hebben ook moeite met de constructie van de Nederlandse taal. De Nederlandse Gebarentaal (NGT) is vaak hun eerste taal. Dit is een visuele taal die niet hetzelfde is als het Nederlands. De grammatica is anders en lidwoorden en voorzetsels worden weggelaten. De woordenschat is minder groot en de opbouw van de zinnen is anders. Natuurlijk is het streven dat iedere slechthorende en dove student op een goed Nederlands taalniveau uitstroomt. Bespreek met de student de vereisten voor de talen die hij of zij volgt en geef aan wat uiteindelijk acceptabel is. Bij de zaakvakken kun je bijvoorbeeld streven naar het begrijpen van de inhoud, zonder op de vorm te letten. Bij de talen ligt dat anders.

6. Ondersteunende hulpmiddelen

'Deze middelen helpen mij...'

Een slechthorende of dove student is gebaat bij de voor hem juiste ondersteunende middelen, maar let wel, het blijven ondersteunende middelen!

Bespreek welke ondersteunende middelen je student nodig heeft of gebruikt. Er zijn verschillende mogelijkheden, namelijk:

- **Hoortoestel**
Een hoortoestel versterkt zachte geluiden en onderdrukt harde geluiden. De geluiden en spraak klinken vaak vervormd, zachte geluiden klinken te zacht en harde geluiden te hard. Daarbij blijft het lastig om te verstaan in rumoerige situaties.
- **Solo-apparatuur**
Solo-apparatuur verkleint als het ware de afstand van de spreker tot de luisteraar. Zo kan een slechthorende student de lessen in de klas beter volgen. De stem van de docent komt direct door op het hoortoestel en storende

achtergrondgeluiden zijn veel minder hoorbaar. Er wordt gebruik gemaakt van zenders en ontvangers op basis van radiotechniek (FM).

- **Cochleair implantaat (CI)**
Een elektronisch toestel dat aan zeer slechthorenden en doven de mogelijkheid biedt weer iets te horen. De elektrode van een CI neemt het werk van de beschadigde trilhaartjes van het binnenoor (slakkenhuis) over om geluidsignalen aan de gehoorzenuwen en vervolgens aan de hersenen te leveren.
- **Schrijftolk of gebarentolk**
De tolk vertaalt gesproken informatie naar geschreven tekst (schrijftolk) of de Nederlandse Gebarentaal (gebarentolk), zodat de student de lessen zo goed mogelijk kan volgen.
- **Rogerpen**
Draadloze microfoon en ontvanger met Bluetooth- en WiFi-verbinding speciaal bedoeld om mee te werken en anderen te verstaan in gezelschappen en drukke ruimtes. Geeft ruimere en flexibelere mogelijkheden tot spraakverstaan.
- **Ava**
Ava is een spraak-naar-tekst-app. Je kunt als het ware de spraak lezen.

7. Oefenen in de praktijk en stage

'Ik voer uit wat anderen mij voordoen!'

Horende studenten pikken veel op van wat er om hen heen gezegd wordt, ook als het niet speciaal voor hen bedoeld is. Ze leren zo bijvoorbeeld hoe de wereld in elkaar zit en hoe mensen met elkaar omgaan en doen zo veel vakkennis op.

Een slechthorende of dove student weet zelf niet wanneer hij of zij informatie mist en kan dat dus ook niet aangeven. Het is daarom belangrijk om je student bewust te betrekken bij gesprekken en instructie. Ook het visualiseren van de opdrachten en praktijklessen is belangrijk. Slechthorende en dove studenten kunnen prima functioneren op een praktijkplaats, alleen de communicatie vergt meer van alle betrokkenen. Het is goed om aandacht te besteden aan het vinden van een 'passende' stageplek.

8. Toetsen en examens

'Help mij om mijn diploma te halen.'

Voor slechthorende of dove studenten zijn er aanpassingen mogelijk bij toetsen, examens en beoordelingen:

- Ondertitelde luistertoetsen.
- Chat of app als vervanging van een gesprek.
- Toetsen in een rustige ruimte maken.
- Gebruik maken van soloapparatuur, verlengde tijd en een schrijftolk.

Er worden richtlijnen aangereikt, maar de school bepaalt uiteindelijk welke aanpassingen gedaan worden. Kijk op www.simea.nl voor meer mogelijkheden of neem contact op met Kentalis.